

УДК 37.011

ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПІДГОТОВКИ СЕРБСЬКИХ БАЯНІСТІВ-АКОРДЕОНІСТІВ У ВИЩИХ МИСТЕЦЬКИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ**Устименко-Косоріч О. А.**

У статті висвітлено особливості підготовки сербських баяністів-акордеоністів у мистецьких закладах України, встановлено пріоритети вітчизняної освіти, виявлено розбіжності в системах підготовки фахівців виконавсько-педагогічної справи України та Сербії, встановлено хронологічну послідовність розвитку традицій підготовки сербських студентів та мережу вітчизняних вищих спеціалізованих закладів. Доведено, що головним лейтмотивом у процесі сучасного розвитку сербсько-українських мистецько-освітніх відносин стала історична спорідненість інструментальних шкіл двох країн.

Ключові слова: музична освіта, підготовка, баян-акордеон, спеціалізація, музичний заклад, іноземні студенти, педагог, виконавець.

В статье освещены особенности подготовки сербских баянистов-аккордеонистов в учебных учреждениях искусств Украины, установлены приоритеты отечественного образования, выявлены расхождения в системах подготовки специалистов исполнительно-педагогического профиля Украины и Сербии, установлено хронологическую последовательность развития традиций подготовки сербских студентов и сеть отечественных высших специализированных заведений. Доказано, что главным лейтмотивом в процессе современного развития сербско-украинских творческих и образовательных связей стало историческое родство инструментальных школ двух стран.

Ключевые слова: образование, подготовка, баян-акордеон, специализация, музыкальное заведение, иностранные студенты, педагог, исполнитель.

The article highlights peculiarities of preparation of Serbian button-accordion players at artistic educational institutions of Ukraine, identifies priorities of domestic education, shows differences in the systems of preparation of performing arts specialists in Ukraine and Serbia, determines a chronological sequence in the development of traditions in preparation of Serbian students and a network of domestic specialized higher education institutions. It has been proved, that the key-note in the process of current development of the Serbian-Ukrainian relationships in the field of music education is the historical affinity of instrumental schools of the two countries.

Key words: music education, preparation, button accordion, specialization, music institution, foreign students, teacher, performer.

Період розквіту сербської баянно-акордеонної освіти, методики й виконавства пов'язаний з поверненням до країни випускників вищих музичних закладів Києва, Одеси, Москви, Воронежа, Братислави, Варшави, які принесли в національну баяністичну освітню практику найкращі педагогічні здобутки української (І. Яшкевич, П. Фенюк, М. Давидов, В. Бесфамільнов, В. Власов, В. Мурза, І. Єргієв) і російської (М. Імханицький, Ф. Ліпс, Б. Єгоров та ін.) шкіл, а також апробований навчальний і концертний репертуар. У процесі міжнародного обміну студентами розвивалися творчо-педагогічні зв'язки між музичними закладами Сербії та України (наприклад, заслужений артист України, професор Одеської музичної академії імені А. В. Нежданової В. Мурза підготував не одне покоління сербських баяністів-акордеоністів, а починаючи з 1987 року він почесний гість сербських баянно-акордеонних семінарів, літніх і зимових шкіл, член журі міжнародних і республіканських конкурсів баяністів-акордеоністів).

Вплив російської баянно-акордеонної школи на розвиток сербської баяністичної освіти розкрито в дисертаційних працях сербських дослідників З. Ракича [12], Я. Рамича [13]; у публікаціях сербських авторів Д. Милановича [14], Б. Йованчича [15]. Проте невизначеність ролі української баяністичної практики у процесі розвитку сербської школи баянно-акордеонної майстерності в наукових працях змусила звернутися до історичних фактів і біографічних відомостей сербських

баяністів-акордеоністів – випускників вищих музичних закладів України для з'ясування ефективності професійної підготовки інструменталістів Сербії в умовах вітчизняної музичної освіти та досягнень у цій галузі.

Мета статті – розкрити провідні напрямки роботи вітчизняних вищих мистецьких закладів у контексті підготовки сербських баяністів-акордеоністів.

В період проголошення України незалежною державою відбулося зміщення пріоритетів у галузі системи вищої освіти, які спрямовані на входження країни в єдиний освітній європейський простір. У Постанові Кабінету Міністрів України про Державну національну програму "Освіта" ("Україна XXI століття") № 896 від 3 листопада 1993 р. прописано пріоритетні напрямки діяльності вищих навчальних закладів, одним із яких є розвиток міжнародних зв'язків, а також удосконалення системи вищої освіти за рахунок створення відповідних програм для підготовки фахівців-іноземців в українських ВНЗ [5]. Отже, головним завданням державної освітньої політики в період незалежної України стає вихід на ринок світових освітніх послуг. З огляду на цей факт залучення іноземних громадян до навчання у ВНЗ України в сучасних умовах набуває особливої актуальності.

Підготовка кадрів для інших країн в умовах вітчизняної освіти стає складовою частиною діяльності провідних вищих навчальних закладів з огляду на такі обставини: студенти-іноземці, які навчаються у вищих навчальних закладах України, значно впливають на міжнародний освітній рейтинг останніх; студенти-іноземці стають носіями інформації в зарубіжних країнах про конкретний вищий навчальний заклад, систему вищої освіти країни, політичний устрій, економічний та соціокультурний потенціал, ступінь розвитку держави; випускники-іноземці є потенційними партнерами в зовнішньоекономічних, політичних відносинах держави, чому сприяє знання мови, державного устрою, законів, менталітету народу, серед якого вони перебували під час навчання; підготовка фахівців для інших країн є прямою інвестицією в систему освіти України.

У період незалежної України увага законодавців сфокусована на поширенні мережі спеціальностей, про що свідчить перелік нормативно-правових актів, які регулюють процес навчання іноземців в Україні, зокрема: Закон України № 3929 від 04.02.94 р. "Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства" [14]; Постанова Кабінету Міністрів України № 1238 від 05.08.98 р. "Про затвердження Положення про прийом іноземців та осіб без громадянства на навчання до вищих навчальних закладів" [8]; Положення Міністерства освіти і науки України № 563 від 20.08.03 р. "Про визнання іноземних документів" [7]; Наказ Міністерства освіти і науки України № 678 від 28.11.02 р. "Про затвердження зразка й Положення про порядок видачі студентського квитка іноземця" [6]; Постанова Кабінету Міністрів України № 731 від 15.09.93 р. "Про видачу іноземним громадянам диплома доктора філософії" [2]; Постанова Кабінету Міністрів України № 910 від 05.06.2000 р. "Про внесення змін і доповнень до Правил в'їзду іноземців та осіб без громадянства в Україну, їх виїзду з України і транзитного проїзду через її територію" [4]; Постанова Кабінету Міністрів України № 1021 від 17.09.97 р. "Про вдосконалення Порядку надання медичної допомоги іноземним громадянам, які тимчасово перебувають на території України" [1].

Сьогодні вищу освіту в Україні іноземні студенти здобувають у різних вищих навчальних закладах, у яких функціонують факультети допрофесійної підготовки, післядипломної освіти, міжнародні відділення та ін. Найактуальнішими спеціальностями серед іноземних студентів є: психологія, соціологія, міжнародні відносини, журналістика, філологія, медицина, проте серед сербських студентів найбільшим попитом користуються музичні напрямки підготовки.

Традиції підготовки сербських баяністів-акордеоністів в Україні започатковано в 1983 році в Київській державній консерваторії імені П. І. Чайковського. Першими сербськими студентами цього навчального закладу були Т. Лукич, С. Маркович, С. Нешич (кл. народного артиста України, проф. В. Бесфамільнова), Д. Кляїч (кл. доктора мистецтвознавства, академіка МАІ М. Давидова). Т. Лукич за період навчання в Київській державній консерваторії імені П. І. Чайковського активно займалася концертною діяльністю, підготувала більше десяти сольних програм, які представила в м. Белград (Сербія, 1985), м. Плауен (Німеччина, 1986), м. Київ (Україна, 1986), м. Москва (Росія, 1986), систематично давала концерти в КНР, двічі отримувала

звання лауреата на престижному Міжнародному конкурсі баяністів-акордеоністів "Дні гармоніки" в м. Клінгенталь (Німеччина, 1986, 1988). Після закінчення навчання Т. Лукич активно займається педагогічною діяльністю в музичній школі м. Сідней (Австралія), є ініціатором та організатором баяністичних конкурсів і фестивалів в Австралії, уславлює українську баянно-акордеонну школу на міжнародному рівні.

Київська національна академія музики ім. П. І. Чайковського підготувала плеяду сербських баяністів-акордеоністів, які гідно представляють українську школу на Батьківщині та поза її межами як провідні педагоги та відомі виконавці: В. Мандич (випускник класу баяна-акордеона В. Палькова) – викладач музичної школи м. Крагуєвац (Сербія); П. Костович (випускник класу баяна-акордеона проф. В. Бесфамільнова) – асистент кафедри баяна-акордеона філологічно-мистецького факультету університету м. Крагуєвац; М. Белитич (випускник класу баяна-акордеона проф. М. Давидова) – викладач баяна-акордеона в музичній школі м. Ніш, активно займається науково-дослідною діяльністю в галузі баянно-акордеонного мистецтва Сербії; Й. Джорджевич (випускник класу баяна-акордеона проф. В. Бесфамільнова) – відомий виконавець академічної та народної сербської музики, лауреат престижних міжнародних конкурсів баяністів-акордеоністів, продовжує українські музично-педагогічні традиції в приватній музичній школі м. Відень (Австрія), а також М. Лукич, В. Кандич, Я. Димитрієвич – представники класу баяна-акордеона проф. В. Бесфамільнова, які успішно працюють у музичних школах Сербії та Греції, упроваджуючи вітчизняний музично-педагогічний досвід; Тіяна й Предраг Йованович (випускники класу баяна-акордеона заслуженого артиста України, проф. П. Фенюка) – провідні педагоги музичної школи м. Ніш, які підготували більше 100 лауреатів престижних міжнародних конкурсів баяністів-акордеоністів.

Безумовно, ми подали далеко неповний перелік сербських баяністів-акордеоністів, випускників Київської національної академії імені П. І. Чайковського, проте аналіз біографічних відомостей послідовників української школи свідчить про ефективність, поширеність та адаптованість вітчизняних музично-педагогічних традицій у різних національних культурно-освітніх проєкціях Сербії.

У 1987 році підготовку сербських баяністів-акордеоністів було розпочато в Одеській державній консерваторії імені А. В. Нежданової. Першими студентами із Сербії були В. Лазич, викладач класу баяна-акордеона музичної школи імені М. Кукдраговича м. Шабац (Сербія), і М. Дойчинович, викладач класу баяна-акордеона м. Смедерево (Сербія) – випускники класу баяна-акордеона заслуженого діяча мистецтв, професора, відомого композитора музики для баяна-акордеона В. Власова.

Для М. Дойчиновича навчання в класі В. Власова було творчою лабораторією формування як баяністичної майстерності, так і композиторської техніки, яку він вивчав факультативно. Результатом творчої співпраці сербського студента й відомого українського майстра стала обробка сербської народної пісні для баяна-акордеона "Jedna cura mala", яка увійшла до навчально-концертного репертуару баяністів-акордеоністів Росії, Білорусії, Сербії, Боснії та Герцеговини, України. Після закінчення Одеської державної консерваторії ім. А. В. Нежданової М. Дойчинович паралельно з педагогічною діяльністю активно займається композиторською творчістю, його музичні твори, наприклад, дві сюїти для баяна-акордеона популярні серед виконавців балканських країн.

Подальший інтерес сербських баяністів-акордеоністів до Одеської державної консерваторії ім. А. В. Нежданової викликаний діяльністю лауреата міжнародних конкурсів, заслуженого артиста України, професора В. Мурзи, який є справжнім майстром баяністичної справи, виконавцем і педагогом зі світовим ім'ям. Починаючи з 1988 року В. Мурза систематично виступає із сольними програмами на концертних майданчиках колишньої Югославії, він почесний гість літніх і зимових шкіл баяна-акордеона, ініціатор та організатор багатьох культурно-освітніх заходів в Україні за участю сербських учнів, виконавців і педагогів. Як результат активної творчої діяльності відомого одеського баяніста постійно підвищувалася зацікавленість сербських інструменталістів до української баяністичної школи, зростав власний виконавсько-педагогічний імідж В. Мурзи.

Отже, результати виконавсько-педагогічної діяльності сербських баяністів-акордеоністів, які отримали вищу музичну освіту в Україні, свідчать про високий музично-освітній рівень вітчизняних мистецьких закладів, професіоналізм педагогів

вітчизняної школи, спрямований на підготовку кваліфікованих фахівців і творчих особистостей, який став відправним для мистецьких новацій послідовників у процесі їхньої подальшої професійної діяльності. Зазначимо, що сербські баяністи-акордеоністи на період вступу до українських музичних закладів мають високий рівень виконавської майстерності, який здобувають у середніх музичних школах на батьківщині, більшість із них є лауреатами престижних міжнародних конкурсів, володіють досконалою технікою виконавства, прийомами й технологіями гри на інструменті.

Якщо підготовку баяністів-акордеоністів у сербських музичних середніх школах сфокусовано на опануванні технологіями гри на інструменті, то педагогічні методи українських викладачів орієнтовані на поглиблення інтелектуальних, артистично-виконавських і конкурсно-змагальних здібностей сербських баяністів-акордеоністів, методико-педагогічних знань, ускладнення музичного репертуару в процесі вдосконалення виконавської майстерності, формування критичного ставлення до особистих виконавсько-практичних дій студентів та індивідуального виконавського стилю.

Починаючи з 2009 року практику підготовки сербських баяністів-акордеоністів розпочато в мистецько-педагогічних закладах України – Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка та Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини за напрямками "Музичне мистецтво" і "Музичне мистецтво та художня культура".

Отже, зацікавленість студентів із Сербії в навчанні в мистецьких вищих навчальних закладах України є наслідком ефективного комплексного підходу їх керівників і педагогів до роботи з іноземними студентами, яку здійснюють за такими напрямками: доступність навчання сербських студентів за рахунок диференційованого підходу до вартості освітніх послуг з урахуванням економічного рівня країни, з якої прибув студент; створення комфортних житлово-побутових умов; ефективна навчально-виховна робота, яку забезпечують керівники навчальних закладів та його підрозділів, а також інститут кураторів, які не лише допомагають сербським студентам у навчальному процесі, але й створюють необхідні умови для їх адаптації в Україні; культуротворча діяльність – участь сербських студентів у творчих проектах, які дозволяють презентувати їхню національну культуру; навчальна робота за напрямом підготовки.

Про ефективність напрямків роботи вітчизняних мистецьких навчальних закладів та високий професійний рівень педагогічних кадрів свідчить позитивна динаміка у: збільшенні кількості студентів із Сербії, зацікавлених у здобутті професійної освіти в Україні; поширенні мережі спеціальностей, які користуються попитом серед сербських студентів; показниках сербських студентів у конкурсній справі, баяністи-акордеоністи систематично здобувають звання лауреатів на престижних міжнародних конкурсах виконавців.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо в подальшому дослідженні змісту та організації підготовки сербських баяністів-акордеоністів у вищих навчальних закладах України з метою вилучення недоліків та запровадження ефективних технологій у навчально-виховний процес.

Література

1. Про вдосконалення Порядку надання медичної допомоги іноземцям та особам без громадянства, які тимчасово перебувають на території України : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 вересня 1997 р. № 1021 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1021-97-п>. – Назва з екрана.
2. Про видачу іноземним громадянам диплома доктора філософії : Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 1993 р. № 731 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/731-93-п>. – Назва з екрана.
3. Про внесення змін до порядку набору іноземців на навчання в Україні, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України : Наказ Міністерства освіти і науки України від 30 січня 2004 р. № 67 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0185-04>. – Назва з екрана.
4. Про внесення змін і доповнень до Правил в'їзду іноземців в Україну, їх виїзду з України і транзитного проїзду через її територію : Постанова Кабінету Міністрів України від 5 червня 2000 р. № 910 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://kodeksy.com.ua/norm_akt/source-KМУ/type-Постанова/910-2000-п-05.06.2000.htm. – Назва з екрана.

5. Про державну національну програму "Освіта" ("Україна XXI століття") : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 р. № 896 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/896-93-п>. – Назва з екрана.

6. Про затвердження зразка і Положення про порядок видачі студентського квитка іноземця : Наказ Міністерства освіти і науки України від 28 листопада 2002 р. № 678 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0964-02>. – Назва з екрана.

7. Про затвердження Положення про визнання іноземних документів про освіту: Наказ Міністерства освіти і науки України від 20 серпня 2003 р. № 563 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0878-03>. – Назва з екрана.

8. Про затвердження Положення про прийом іноземців та осіб без громадянства на навчання до вищих навчальних закладів" : Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 1998 р. № 1238 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1238-98-п>. – Назва з екрана.

9. Про навчання іноземних громадян в Україні": Постанова Кабінету Міністрів України від 36 лютого 1993 р. № 136 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/136-93-п>. – Заголовок з екрана. – (Дата звернення 18.09.2012 р.). – Назва з екрана.

10. Про національну доктрину розвитку освіти"): Указ Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://osvita.ua/legislation/other/2827>. – Назва з екрана.

11. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 4 лютого 1994 р. №3929-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3929-12>. – Назва з екрана.

12. Ракич З. Особенности развития баянно-аккордеонной культуры в Сербии : дис. ... канд. искусствоведения : спец. 17.00.02 / Ракич Зоран. – М., 2004. – 180 с.

13. Рамич Я. Орнаментика в сербской народной инструментальной музыке для аккордеона : дисс. ... канд. искусствоведения : спец. 17.00.02 / Рамич Яшко. – М., 1999. – 170 с.

14. Милановић Д. Хармоника на југу Србији / Д. Милановић. – Врањачка Бања : СаТЦИП, 2012. – 63 с.

15. Јованчић Б. Књига о хармоници / Б. Јованчић. – Ниш : АНУ, СВЕН економика, 2008. – 188 с.